ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

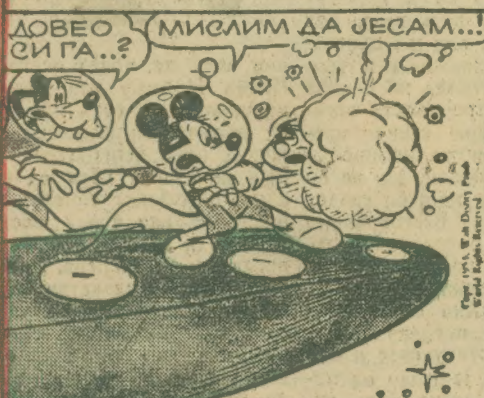

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVII — Број 174 — Субота, 30 априла 1955

Мики и Шиља као истраживачи

29

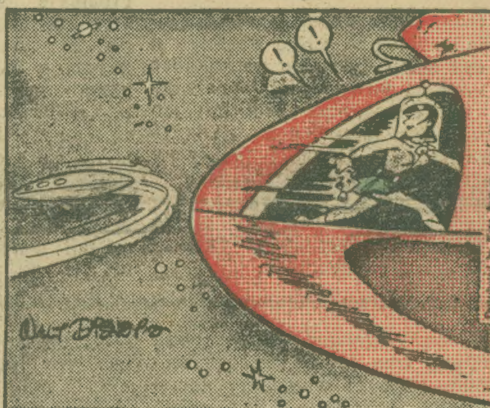

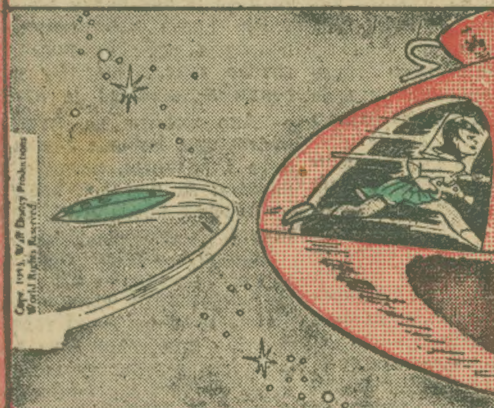

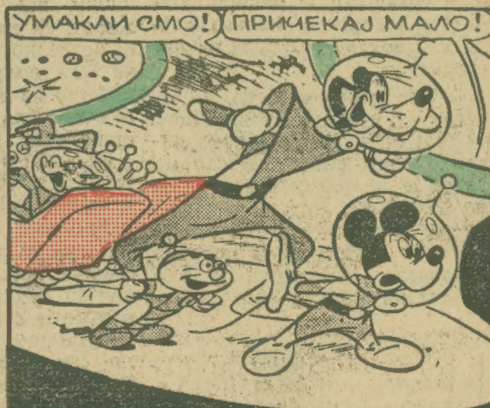

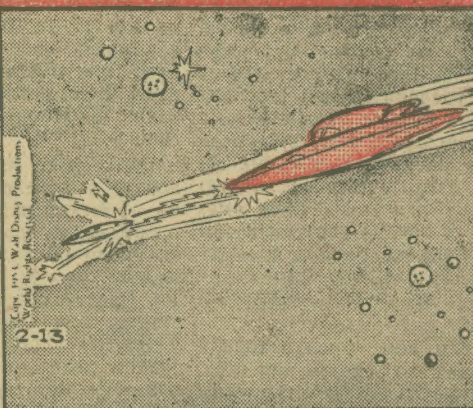

Виши од Монт Евереста?

„Угледао сам планински врх висок преко 9.150 метара“. Овај кратки запис, који је један авијатичар унео у свој навигациони дневник летећи изнад кинеске провинције Чингаи, узбудио је и заинтересовао многе научнике и истраживаче. Зар је могућно да постоји планински врх виши од Монт Евереста? — зачуђено су се питали. Неки географи одговарају на ово питање са “да“, други са “не“.

Монт Еверест је добио титулу „господара планина“ још 1841 године, кад је сер Џорџ Еверест, испитујући планински венац Хималаја, одредио и висину „крова света“ — 8.882 метра.

Годинама већ прича се међу географима да у Азији постоји једна планина виша од Монт Евереста. Али, све док, улето 1953 године, “господар планина“ није најзад био освојен, истраживачи нису обраћали много пажње на приче о његовом “супарнику“. Међутим, после ове велике победе човека над највишом планином света, међу научницима се све више говори о кинеској планини Амне Мачин, која ће можда једног дана одузети Монт Евересту титулу “крова света“.

Марта 1944 године, један амерички четворомоторни транспортни авион изгубио је правац лета високо у облацима изнад средње Кине. Пилот се није много узнемиравао, јер му се то често догађало приликом летова изнад планинских области, а поред тога био је сигуран да ће ускоро примити радио-сигнал са свог аеродрома, који ће га вратити на прави пут. Па ипак, он није био потпуно спокојан: бојао се да не удари у какав планински врх заклоњен облацима кроз које је летео. Да би избегао ту опасност, управио је свој авион навише и дизао се све док висинометар није показао да се апарат налази на висини од 9.150 метара. То је било више него довољно, чак и да се налази над самим Монт Еверестом.

Изненада, авион је излетео из мора облака и пилот се следио од страха: лево од њега, на удаљености мањој од два километра, дизао се планински врх који је бар за шест стотина метара надмашивао висину на којој је он летео. У првом тренутку пилот је помислио да га његови инструменти варају. Но, после пажљивог проверавања нашао је да су они у савршено исправном стању: летео је на 9150 метара, па ипак се његов авион налазио испод тог планинског горостаса чије се име и висина не могу наћи ни на једној географској карти.

Географи, који су сазнали за пилотов доживљај, сложили су се да је он морао пролетети покрај Амне Мачин у провинцији Чингаи, где се налази последњи неиспитани планински ланац на свету. Мада је и пре њега било неазијаца који су видели Амне Мачин, овај пилот је био први коме је пошло за руком да одреди, бар приближно, њену висину.

О Амне Мачин зна се веома мало. Но, и то је било довољно да јој донесе назив “уклете планине“. По једном старом монголском веровању испреденом у легенду, сви они који се приближе њеном врху осуђени су на пропаст. Неким чудним случајем, сви догађаји везани за њену прошлост ишли су у прилог овом сујеверју.

У подножју ове планине живе ратоборни Нголоки, једно монголско-кинеско племе номада које сматра планинске висове као обиталиште богова. За њих је Амне Мачин најсветија међу свим планинама.

Први Европљанин који је угледао Амне Мачин био је британски генерал Џорџ Переира. Године 1922, за време свог путовања по Чингаију, он је у свој дневник записао следеће: “У овој провинцији препуној планинских врхова високих преко 6.000 метара, Амне Мачин неоспорно надвисује све остале“.

Переира је био задивљен горостасношћу ове планине, па је идуће године организовао експедицију с циљем да одреди њену висину. Међутим, умро је пре но што је стигао до њеног подножја, а његови водичи и пратиоци, уверени да је његова смрт казна што је покушао да оскрнави “свету планину“, разбежали су се у страху.

Неколико година касније, француског истраживача Дитреј де Рена, који је такође пошао да испита Амне Мачин, заробили су Нголоки, ушили га у кожну врећу и бацили у ледену реку. Једног немачког истраживача снашла је слична судбина. Ни доктор Миго није боље прошао — Нголоки су га заробили, одузели му све намирнице, скинули с њега одело и нагог га оставили на мразу. О њему се ништа више није чуло, нити је његово тело икад нађено.

И многи други покушаји да се одреди висина “уклете планине“ завршили су се неуспехом, мада касније истраживаче није снашла судбина њихових претходника.

Највише “среће“ имао је Леонард Кларк, искусни истраживач, који је 1949 године успео да се пробије кроз област насељену дивљим Нголокима и да дође до самог подножја Амне Мачин. Чак му је пошло за руком и да измери њену висину. Резултат његовог мерења: Амне Мачин је висока око 9050 метара, што значи да је најмање 150 метара виша од Монт Евереста. Нажалост, Кларк није успео да провери добијени резултат, јер су наишли облаци и сакрили врх Амне Мачин.

Тако Амне Мачин и данас чува своју тајну. А решење те тајне, ако се процена залуталог пилота и мерење истраживача Кларка покажу тачним, претстављаће највеће географско откриће нашег времена.

МАРАТОНСКИ ПОСЕТИЛАЦ БИОСКОПА

Нема на свету ревноснијег посетиоца биоскопа од Била Марша, старинара из енглеске варошице Дила. Од 1916 године он не само што сваког дана иде у биоскоп, већ присуствује и свим претставама у току једног дана. Наиме, Марш улази у биоскоп у један час по подне и одлази кући после последње претставе, која се завршава у 10 часова. Због биоскопа потпуно је занемарио своје послове и сви они који треба пословно с њим да разговарају морају да купе биоскопску улазницу, јер је њега тешко наћи на другом месту. За своју “доказану оданост филмској уметности“ Марш је од сопственика биоскопа у Дилу недавно добио доживотну бесплатну улазницу за све претставе.

Без осећања за телесну патњу

Двадесетогодишња Луси, стенографкиња из једног града на западу Канаде, никад у животу није осетила телесну патњу и бол. Баш као што су неке особе дошле на свет слепе или глуве, тако се она родила без „чула“ за бол.

Срећна девојка! — помислиће многи. Међутим, људи који је познају нимало јој не завиде: њено тело покривено је ожиљцима од многобројних рана и огреботина. Јер, она је лишена осећаја бола, тог „алармног звонцета“ које нас упозорава да је на неком делу нашег тела ткиво оштећено и да треба уклонити узрочника тог оштећења. Луси је неколико пута задобила веома тешке опекотине. Но, све док јој непријатан мирис нагорелог одела и коже нису скренули пажњу на опасност у којој се налази она није приметила да то гори — њено тело.

Луси је у болници била безброј пута, јер се и најмање инфекције, на које нама бол скрене пажњу, код ње претворе у права запаљења и тровања. Она не осећа ни болове настале у унутрашњости организма. Запаљење слепог црева код ње би се неминовно завршило прскањем, јер не би осетила болове који би сваког другог човека благовремено „одвели“ на операциони сто.

На сваку повреду наше тело „одговори“ болом, и то на више начина. Ако смо повређени негде у пределу главе, обично нам потеку сузе и нос се овлажи. То је један од начина на које наше тело отстрањује штетне супстанце. Истовремено, у крви долази до хемиских промена које изазивају њено брже згрушавање, чиме се спречава крварење. Бол у унутрашњости тела, гађење и други непријатни симптоми који нас опомињу да „нешто није у реду“, обично изазивају жељу да легнемо и да се склупчамо: изврстан положај за опоравлање.

Мада непријатан, бол је уствари од веома велике користи. Он ће нас, например, „опоменути“ да наши мишићи, после већих телесних напора, треба не само да се одморе, већ да их треба још једно извесно време штедети.

Бол је чулни осећај као што су и вид, укус и мирис. Крајеви нерава осетљивих на бол распоређени су по читавој кожи и свим органима. Кад се они надраже, човек осећа бол. Према тврђењу три америчка научника који су дуже времена проучавали феномен бола, јачина овог непријатног осећаја не зависи увек од површине оштећеног ткива. Тако, например, ако човек шест часова седи у води чија је температура 44 степена, он ће осећати само незнатне болове, па ипак ће изићи из каде с потпуно „скуваном“ кожом. Међутим, ако само за један делић секунде додирнемо врелу пеглу, осетићемо ужасан бол, мада од тог додира неће на кожи остати никакав или само незнатан траг. „Бол је нека врста брзиномера који утврђује брзину којом се разара ткиво, — тврди један од те тројице стручњака. — Он нам мало каже о озбиљности озледе, али нас упозорава каквом би се брзином развијало оштећење ткива ако не бисмо предузели одговарајуће противмере“.

Ц. Стерн

Суђење Робину Линку, роботу

Уверен сам да сам, „будећи“ се, осећао оно исто што бисте и ви људи осећали при изненадном враћању у живот пошто сте већ били склопили очи помирени с мишљу да смрт неизбежно наступа. Осећао сам се као да сам устао из гроба. Нисам могао то да схватим. Био сам поново „жив“.

Погледах око себе и угледах групу људи наоружаних косама, моткама и пушкама, који су ме гонили последња три дана. Гонили су ме јер су били уверени да сам ја убица доктора Линка, научника који ме је створио. Најзад, успели су да ме опколе и да ме сагнају овде, у његову лабораторију. Зашто ме нису смрскали и ногама растурили моје поломљене точкове и механичке делове, као што су — у то сам уверен — намеравали?

Ја сам сâм окренуо главни прекидач на својим грудима, искључујући тим покретом своју свест. А то сам учинио да не бих, у самоодбрани, дигао руку на њих и нанео им зло. Ја сам, уствари, извршио самоубиство. Ко је поново одврнуо прекидач и вратио ме свести?

А тада приметих једног младог човека пламених очију који је стајао лицем окренут гомили. Наоружани људи гласно су протестовали и претећи махали својим оружјем, али је мој неочекивани бранилац успевао да их задржи, да задржи њихову жељу да ме униште. Кад се у једном тренутку окренуо према мени, видех да је млад и да има, мени тако познату, јаку и као секиром тесану браду. Имао је сиве, паметне очи. Свидео ми се на први поглед. Мада сам само један робот, ја ипак према људима које срећем имам одређена осећања. Баш као и вама, неки ми се свиђају, а неки не.

— Како ти је... Робине? — запита ме младић. Осетио сам да је мало застао пре но што је изговорио име које ми је наденуо доктор Линк. Па ипак, изговорио је моје име разговетно и гласно. Обратио ми се као... да, обратио ми се као човек човеку. У читавом мом шестомесечном животу нико ми се никад није на тај начин обратио сем — доктора Линка.

Подигох се из седећег положаја у коме сам се налазио од тренутка кад сам заврнуо прекидач на својим грудима. И, умало не падох. Једна моја нога била је јако искривљена. Прелетех погледом по читавом свом телу и приметих улубљена места на мојим металним раменима и грудима. И врх моје металне лобање био је такође спљоштен и притискивао је мој електрични мозак. Због тога сам — бољег израза немам — осећао главобољу.

Очигледно, спас ми је дошао у последњем тренутку. Разјарена, осветољубива гомила већ је била почела да ме уништава. Срећом, нека тежа озледа није ми била нанета.

— Ово ће моћи да се оправи, — одговорих младићу. На звук мог металног гласа, наоружани људи збуњено устукнуше. Због чега се људска бића тако боје ствари које су им непознате и несхватљиве? На то се ја окретох младом човеку у жељи да му се захвалим.

— Хвала вам за оно што сте за мене учинили, — рекох му. — Ко сте ви?

— Ја сам Томас Линк, синовац доктора Линка и његов најближи сродник, — одговори младић.

Тек тада ми постаде јасно због чега ми се његово лице, мада га никад раније нисам видео, учинило тако познато. Младић је личио на доктора Линка.

— Ја се бавим адвокатуром у Сан Франциску, — наставио је он, обраћајући се колико мени толико и искупљеним људима. — Похитао сам овамо чим сам дознао за стричеву смрт. Он је сву своју имовину завештао мени. Видим да сам стигао у последњем тренутку да бих спречио уништење, тачније речено убиство, Робина Линка, разумног робота мога стрица.

—Хм... убиство, — подругљиво одврати предводник групе. Био је то обласни шериф, који је о рамену носио пушку. — Ово... ова ствар није човек. То је машина. Паметна, ђаволска машина која је хладнокрвно убила вашег стрица.

— Не верујем у то, — оштро га прекиде Томас Линк. — Мој стриц ми је толико писао о овом роботу. Писао ми је да је он разуман као да је људско биће. Можда разумнији од вас, шерифе. Знам из његових писама да је потпуно безопасан. Мој стриц је био познат научник, у чије се мишљење и закључке не може сумњати. И оно што је он рекао ја примам као истинито. Ви нећете уништити овог робота.

Шерифово лице обли се тамним, јаросним црвенилом. Том је заиста нетактично поступио упоређујући њега са мном.

— Ми ћемо то учинити! — повика он. — То је опасно чудовиште. Као претставник закона у овој области, ја не само што имам право да то учиним, већ је то и моја дужност. Ја морам да се бринем о безбедности људи! Кад би на мом подручју неки тигар побегао из зоолошког врта, ја бих га убио да бих заштитио становнике.

Рекавши то, он подиже своју пушку, што код људи које је предводио изазва жамор одобравања.

Питам се да ли и ја имам осећање које би било слично љутњи код вас људи? Упоредио ме је с тигром. Ја, из књига које сам прочитао — а читао сам много — знам шта је тигар. Мој електронски мозак зазуја и ја таман хтедох да нешто кажем кад ми Том даде знак да ћутим.

— Станите, шерифе, — рече он. — Робот је, ако ништа друго, бар део имовине мога стрица. Сад је он моја својина. Ја сам адвокат и знам каква су моја права. Ако дирнете робота, ја ћу вас тужити суду за злонамерно уништавање једног дела моје имовине.

Шериф беше збуњен. Видео сам то по његовим полуотвореним устима и нервозном стискању кундака на пушци.

— Па... овај... то је нешто друго. Овај робот се креће, жи... не, не живи... али некако... он је биће и ја... — И он ућута, свестан да је погрешио што се упустио у расправљање о томе шта сам и ко сам ја.

Том Линк се смешио. Ја у том тренутку схватих да је он веома, веома паметан младић. Он је намерно поставио шерифу ову замку и шериф је улетео у њу.

— Имате право, шерифе — прекиде он збуњеног претставника закона. — Овај робот није ствар. Он није ни животиња, јер животиње не говоре. Он је биће слично човеку. Према томе, као и сваки човек који уме да говори и мисли, он има право, ако већ сматрате да је крив, да буде изведен пред суд и да се тамо утврди да ли су ваше оптужбе тачне.

Шериф је покушао да му противуречи, али Том, осећајући да је ову битку добио, отвори врата лабораторије и покретом руке не позва, већ готово нареди шерифу и његовим људима да је напусте.

— Ако желите да наставите прогањање Робина Линка, робота с разумом, вратите се с налогом за његово хапшење! — беху последње Томове речи.

Кад смо остали сами, Том се окрете мени. — Уф! — рече он бришући чело. — Једва смо се извукли! — И тада, вероватно при сећању на шерифово од збуњености издужено лице, он се некако обешењачки насмеја. Насмеших се и ја — у себи, јер моје метално лице не може да се развуче у осмех. Способност да се чак и у озбиљним ситуацијама не превиди комична страна догађаја, за мене је знак интелигенције. Но, и поред тога, ја сам се још осећао некако збуњен. Тачније, није ми било све јасно.

— Реците ми, Томе, — обратих му се — због чега сте тако потпуно и одлучно стали на моју страну. Сви други људи изузев вашег стрица мрзели су ме и бојали ме се од првог тренутка кад би ме угледали.

Уместо да ми одговори, Том стаде да претура по стричевом писаћем столу. Најзад, он извуче из њега некакав документ и пружи ми га да га прочитам. Нисам могао да у потпуности разумем сложени правнички језик којим је документ био написан, али сам приметио да се у њему на више места помиње реч „грађанин“.

Видевши да не разумем оно што читам, младић се потруди да ми објасни.

— Мој стриц био је одлучио да од тебе учини грађанина ове земље. Смрт га је спречила у томе. Схваташ ли ме? Желео је да те законски прогласи грађанином и подаником наше државе.

(Наставиће се)

Прва седамнаесторица

У Паризу је 1889 године донесена резолуција Међународног радничког конгреса у којој је истакнуто да је „потребно да се у одређени дан организује велика међународна манифестација, и то тако да истовремено у свим земљама и у свим градовима тога дана радници упуте државним властима захтеве да се заведе осмочасовни радни дан и да се спроведу остале одлуке Међународног конгреса у Паризу. С обзиром да је Америчка федерација рада још на свом конгресу одржаном у Сент Луису, децембра 1888, одлучила да се сличне манифестације одрже 1 маја 1890, овај се дан прихвата као дан међународних манифестација".

Четири године доцније, 1893, у Београду је одржана прва прослава 1 маја. Опис ове прославе дао је М. Ј. Требињац у „Радничким новинама" 1920 године.

☆

У оном старом Београду, пре шездесет година, било је неколико места где су се радници састајали и расправљали о свом стању и о ситуацији у свету. Најважније састајалиште била је кафаница „Радничка касина" у Македонској улици. Састанцима су присуствовали већином радници „френтери", тј. они који су путовали по страним земљама.

Уочи Првог маја 1893, групица радника одржала је конференцију у „Радничкој касини" и решила да и они, по угледу на раднике у осталом свету, прославе Први мај. Сутрадан, освануо је диван пролећни дан. Већ у осам часова изјутра „Радничка касина" била је пуна радника. Сваки је имао црвену траку на којој је било написано: „Пролетери свих земаља, уједините се!" Била је спремљена и црвена застава. Наједном, у 9 часова кафаном је одјекнула „Марсељеза", а затим поклич: „Живео Први мај". Потом је музика изишла на улицу, а за њом радници, који су почели да се сврставају у поворку. Али, ни власти нису седеле скрштених руку; бојале су се прославе „швапског празника", како су они намерно називали Први мај, празник радника целога света. Жандарми су блокирали са свих страна кафану, али нису могли да спрече прославу. Забрањивали су да радници развију црвену заставу, затим свирање музике, певање хора и сваки поклич, претећи страшним казнама. Но, све им је било узалуд.

Реакција је у то време била и моћна и страшна, па су се многи радници разишли, али њих седамнаест — неустрашивих — остали су пред кафаном. Глас о прослави Првог маја брзо се раширио по Београду. Седамнаест радника ипак је кренуло у поворци кроз Београд, у правцу Топчидера. Пратила су их два шпалира наоружаних жандарма. Тротоари су били пуни света, а прозори и врата били су такође начичкани људима, женама и децом, који су жандармима добацивали заједљиве примедбе. „Поворка од седамнаест радника, првих првомајских демонстраната, кретала се лагано, мирно, у највећем реду и са неком нарочитом достојанственошћу".

Кад су радници стигли у Топчидер, они су, и поред забране да се држе зборови, поготову под ведрим небом, ипак одржали збор. На њему је прочитано писмо Васе Пелагића, у коме је био изложен значај Првог маја. Али, тек што је писмо прочитано жандарми су се умешали и растурили збор. Остали део дана радници су провели у разговору и весељу у Топчидеру, а предвече поворка од седамнаест обућарских радника, „учесника у првој нашој прослави празника Рада, вратила се у Београд, на своје старо зборно место — у Радничку касину".

Те године ни у једном месту у Србији није забележено да је одржана прослава Првог маја, сем у Београду. Три године доцније, на првомајској прослави у Београду учествовало је 500 лица, а 1897 — 1.200 лица. Године 1913, на прослави Првог маја у Београду узело је учешћа 7.000 радника.

Те исте године, 1893, кад је први пут прослављен Први мај у Београду, Васа Пелагић написао је чланак, у коме између осталог каже: „Али ове 1893 године прослављен је Први мај најсјајније у свим слободним и цивилизираним државама: Европе, Америке, Африке и Аустралије. На дан Првог маја, по новом календару, лепршале су се безбројне заставе и кретао непрегледан табор раденичких друштава, раденика и њихових пријатеља по свим варошима: Белгије, Немачке, Француске, Енглеске, Италије, Аустрије, Шпаније, Швајцарске, Шведске, Мађарске итд. У неким варошима износили су таки табори по 50 до 260.000 свечара. Такву свечаност потлачених раденика пратила је на сваком кораку државна обазривост. Ми велимо да је социјализам постао морална сила која потреса науку и књижевност, цркву и државу, школе и суднице, конгресе и парламенте, владе и власт, владаре и капиталисте; а није далеко време када ће социјализам постати велесила политичка, економска, физичка и културна".

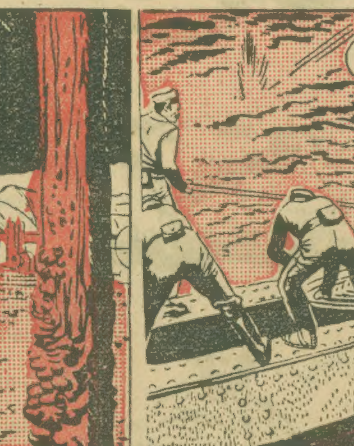

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Весело срце кудељу преде

И народ и умни појединци изрекли су много дивних мисли о људској нарави. На те мисли често ћемо наићи у народним умотворинама, у лепој књижевности, у збиркама мудрих изрека, а можемо их чути и у свакодневном животу од паметних људи. Овде ћемо изнети неколико мисли о веселој нарави.

☆

Понеки људи добре нарави успевају у животу исто тако као и они који имају природан дар.

— У тражењу добра за другог, ми га налазимо и за саме себе — рекао је једном грчки филозоф Платон.

☆

Има људи тако срећно створених да у свачем добро проналазе, многа им несрећа послужи као утеха и поука, они у свакој невољи пронађу траг сунчаног зрака среће, а ако га и не виде они су тврдо уверени да је он негде ту — у близини.

☆

Весела нарав рођена је са многим човеком, а с којим није, она се може створити и истесати дугом вежбом. Неког писца су упитали: „Како ћемо се снаћи и одупрети у невољама и искушењима?" Он им је одговорио: „За то су потребна три средства: 1) весела нарав; 2) весела нарав и 3) весела нарав".

☆

Весела нарав је извор животног задовољства, хранитељ чврстог карактера; она човека крепи, док га брига слама.

☆

Из биографија многих истакнутих људи види се да су они били весели. За Валтера Скота прича се да је био сушта доброта. Свако ко га је познавао волео га је, а нарочито деца. Он је на све обраћао пажњу. Једном приликом Скот је рекао: „Дај ми човека који уме да се поштено смеје, па ми није потребно боље друштво".

☆

Велики људи били су махом тихи, мирни, трпељиви и добри. Прича се да су такви били: Галилеј, Декарт, Њутн, Лаплас и многи други.

Лепа реч није ништа скупља од ружне, али она има силно дејство не само на оног човека коме је упућена, него и на оног који се њоме служи.

Французи имају једну пословицу која гласи: „Човека ћете најпре задобити нежношћу", док енглеска пословица гласи: „Зољу ћеш пре ухватити на мед, него на сирће".

☆

Свако дело нежности уствари је дело снаге, а капитал пријатељства. Најгори су они који вечно гунђају и свачем ману налазе, као да на свету ништа не ваља, а сами нису ни прстом макли да нешто исправе. Једна пословица гласи: „Најгори точак — највише шкрипи". Шекспир је једном рекао: „Када смо племенити, онда смо тек — племићи".

Ево и неколико наших народних пословица о веселости и ведрини:

Весело срце кудељу преде.
Весело срце големо је благо.
Жалост и туга лоша је друга.
Зид руши влага, а човека туга.
Ко пева, зло не мисли.
Од добре воље ништа боље.
Рђа једе гвожђе, а туга срце.
У невољи не треба плакати, него лека тражити.

Седам мудрих изрека седморице грчких мудраца

Седам грчких државника и филозофа који су живели у седмом и шестом веку пре наше ере познати су у историји под именом Седам мудраца. Свакома од њих приписују се и изреке, које су израз времена и прилика у коме су живели. Тако се прича да је Хилон из Лакедемона рекао: „Познај самога себе"; Питакос из Митилене: „Пази на згодно време"; Перијандос из Коринта: „Прво смисли, па онда учини;" Клеобулос из Линдоса: „Златна средина"; Талес из Милета: „Кривац се не може сакрити"; Бијас из Пријене: „Више има злих него добрих људи". Неки му приписују и изреку: „Све своје носим са собом". То је рекао кад је напуштао отаџбину бежећи од Персијанаца. Солону из Атине приписује се изрека: „Конац дело краси".

ЧУДАН НОВАЦ

ДОБАР МЕТОД

Многобројни студенти који су се били пријавили да слушају циклус предавања познатог енглеског уметничког критичара и есејисте Џона Раскина (1819—1900) нашли су првог дана затворену учионицу. На вратима се налазила објава да се почетак Раскинових предавања одлаже за један дан.

Сутрадан, пред учионицом се нашла око половина пријављених слушалаца. Но, предавања нису ни тога дана почела, јер је на вратима опет стајало објашњење да је Раскин одложио почетак за још један дан.

Трећег дана дошло је свега неколико студената. Но, овога пута у учионици их је чекао предавач. „Мислим да је сада број слушалаца сведен на праву меру — рекао је он — и да пред собом имам оне којима је заиста стало да од мене нешто чују. Можемо да почнемо".

Џон Раскин се често служио овим методом одабирања студената, тврдећи да се тако увек на време ослобађао оних који нису имали довољно стрпљења и истинске жеље да нешто заиста науче, та два неопходна услова за успешно студирање.

✲

ШТА ЈЕ ЛЕНЦИН?

Ленцин је чиста бела иловача. Она се употребљава у фабрикацији хартије, да би папирна маса била тежа.

✲

С РУЧКА НА ВЕЧЕРУ

Прича се да је Александар Лене (1650—1710), француски песник, имао увек добар апетит. Једном је сео да руча и остао је за столом пуних шест часова. Кад је, најзад, био готов с ручком, већ су намештали сто за вечеру, па је он поново сео и почео да једе. „Зар ниси малочас ручао?" — упитали су га пријатељи. „Мој стомак нема памћења" — одговорио је песник.

Први новац од скупоценог метала био је искован отприлике пре 2600 година у Лидији, у Малој Азији. Тај новац био је начињен од злата и сребра

Хиљадама година, у различитим земљама, људи су уместо новца употребљавали разне предмете. Као новац најчешће су употребљавани волови, овце, козе, а понекад чак и људска бића: робови. Међутим, иако је метални новац пронађен тако давно, он ипак није у свим деловима света истиснуо предмете којима се људи служе уместо њега. Па и данас, у неким забаченим крајевима света чак ни златан новац нема никакву вредност, јер се практично ни за шта не може употребити.

Једна од најстаријих врста новца биле су удице. Оне су се као средство плаћања веома дуго задржале у Индији и Персији. Чак и данас, на неким острвима крај Аљаске није потребан други новац сем удица.

Низови каури-шкољки, соколови, пси, слоновача и многи други предмети употребљавани су некад уместо новца. То је многима познато, као што им је познато и то да су у Кини још пре три хиљаде година листићи од истањеног бакра, који су били пробушени да би се могли нанизати, служили као средство плаћања.

Први метални новчићи прављени су у разним облицима: као ципела, или мотика. са отвором да се, ако затреба, „новац" насади на држаље. Било их је квадратних, осмоугаоних, у облику ромба или потковице. У њих су утискивани не само ликови владара, већ и шаре које су претстављале разне животиње и биљке: сове, корњаче, палмово дрвеће.

Међу те чудне новчане јединице спадају и бакарни лонци за кување, први пут начињени пре више миленијума од метала нађеног на острву Кипру.

Пре више хиљада година, у Сијаму, Кини и Арабији прављени су новчићи од стакла, жада и порцулана.

У првим годинама колонизације Америке, дуван и цигарете служили су уместо новца. Чак и данас у неким крајевима Азије и Европе имати довољно дувана значи имати довољно средстава за плаћање.

Ексери ковани руком такође су једно време служили као пуноважна монета у Шкотској и неким деловима Новог Света. После Првог светског рата, такви ексери, као и ексери за поткивање коња, употребљавани су уместо новца у земљорадничким крајевима Немачке.

На Тибету се и данас плаћа „циглама" од чаја, блоковима начињеним од пресованих отпадака чаја на којима се урезује тежина и вредност.

Мексички Индијанци дуго су се служили при плаћању зрнима какаоа. Међутим, вредност тог њиховог новца нагло је опала кад су се појавиле „фалсификоване новчанице": зрна начињена од иловаче и обојена одговарајућом бојом.

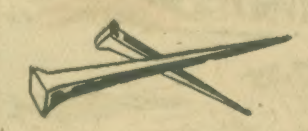
На острвима из групе Санта Круз, у Јужном Мору, и данас се као новац употребљава црвено перје једне мале птице. Додуше, за тај новац може да се купи само — жена.

Међу данашње најнестабилније новчанице спадају блокови кристалне соли који се као средство плаћања употребљавају у неким деловима Африке. „Слана новчаница" постепено губи вредност због тога што је њени сопственици, њихови укућани и пријатељи лижу и, природно, смањују.

На Соломонским Острвима нарочити штапићи који се носе уместо минђуша не служе само као украс, већ и као новац.

„ТРБУХ" ПАРИЗА У 1877 ГОДИНИ

По једној старој статистици, у Паризу се 1877 године поједо и попило: 133,325.535 килограма меса, 20,788.859 кг живине и дивљачи, 19,871.001 килограм сувог меса, 25,380.664 килограма рибе, 2,660.855 килограма острига, 14,979.114 килограма јаја, 14,099.249 килограма бутера, 4,343.137 хектолитара вина, 106.540 хектолитара ликера, 206.487 хектолитара пива и 89.947 хектолитара воћног сока.

✲

ШТА ЈЕ КИМБЕРЛИТ?

Кимберлит је тамна, готово црна, магматска стена која се охладила у великим левковима вулкана. У јужној Африци и Америци стена кимберлит садржи кристалиће дијаманта.

✲

ШТА ЈЕ МАТАМОРО?

Матаморо је шпанска реч и значи: „убица Мавара". Заправо, то је омиљена личност у старијој шпанској комедији; име за шпанског војника-лажљивца који прича своја јуначка дела и подвиге, који се никад нису догодили.

✲

СТЕЛА

Стела је вертикално постављен монолит (споменик или предмет истесан само од једног камена) у који су стари Грци урезивали натпис за спомен на неку победу или у знак жалости. Временом су надгробне стеле добиле облик малих четвороугаоних олтара с рељефима и другим пластичним украсима. Има стела од велике уметничке вредности.

✲

ТРИМО

Тримо је француска реч и означава део зида између два прозора, а затим огледало на зиду између два прозора или изнад камина.

Неписани и непротумачени језици

Зоолог Џорџ Швидецки ступио је у један кавез у лондонском зоолошком врту уверен да ће бити „срдачно" примљен. И није се преварио. Шимпанзе, становници тог кавеза, сјатили су се око њега, весело брбљајући својим грленим гласовима.

Швидецки је месецима стрпљиво слушао и трудио се да запамти грлене звуке којима се шимпанзе међусобно поздрављају. Најзад, пошло му је за руком чак и да их понови. Ушавши у кавез, поздравио је домаћине њиховим „језиком". Међутим, после срдачног и прилично дугог поздрављања, разговор је одједном замро, јер Швидецки није био у стању да га настави. Разочарани, мајмуни су му окренули леђа и убрзо су сасвим заборавили свог необичног госта.

Зоолог је ипак био задовољан својом посетом, јер је она потврђивала његову претпоставку да и животиње имају свој језик. Додуше, тај језик је вероватно веома оскудан, али ипак довољан да се оне између себе споразумевају.

Већина зоолога-истраживача слажу се у мишљењу да наизглед неразумљиви и произвољни гласови животиња имају свој смисао. Један од њих отишао је чак тако далеко да је саставио речник животињског језика. Други један, неки Канађанин, који је претежно проучавао „говор" орангутана, научио је једног свог питомца да га зове „папа" и да, кад је жедан, изговори реч „кап" (шоља).

Чак је и нестручњацима познато да животиње, испуштањем разних гласова, могу да „објаве" своје присуство, да своје саплеменике опомену на опасност или да свог противника позову на двобој. Мало је вероватноће да ће један мајмун погрешно разумети позиве упомоћ своје женке, или да лавица неће разумети крике својих младих.

Животиње, кажу зоолози, имају свој језик — мада је он за нас још „немушти" — и помоћу њега сасвим се добро споразумевају.

Токо, коме је тада било осам година, никад се није насмејао, као ни хиљаде друге деце. Био је богаљ. Боловао је од једне заразне кожне болести — фрамбозије. Та страшна тропска болест ствара на телу приштеве који личе на малине. У најбољем случају, несрећни малишани могли су да пузе или ћопају. Токо није могао да се игра, а живот му се састојао од патњи и бола.

Једнога дана, у његово село, које се налази у планинама Кулумпогоа, на централној Јави, стигла је екипа Међународног дечјег фонда. Чланови екипе дошли су у џиповима. Пели су се уз беспутну планину и прелазили реке на којима није било мостова.

Више од половине деце у овом планинском селу, почев од одојчади до прерано остарелих, боловало је од фрамбозије. Токоа је његов отац на леђима донео до импровизоване клинике у поглавичиној колиби. И он је, као остала деца, добио једну инјекцију пеницилина. Екипа је после тога отишла у друга села, где је такође било деце-богаља. А кад је поново навратила у село где је живео Токо, сусрео их је његов отац, који им је весело рекао: „Токо трчи, смеје се и игра, скаче и пење се по кокосовим палмама". Заиста, чланови екипе убрзо су видели Токоа како им се приближава — трчећи. Стао је пред лекаре и почео весело да се смеје.

Ово „чудо" поновило се више од два милиона пута, колико је спасено жртава фрамбозије. И то захваљујући једној јединој инјекцији пеницилина.

Осмех малог Токоа није стајао више од 87 динара.

Називи за море код неких народа

Још од прадавних времена људи су давали сваковрсне епитете многочему што постоји или се догађа у природи: биљкама, животињама, планинама, рекама, муњи, грому, ветру, киши итд. И за море постоје разни епитети. Овде ћемо навести неке од њих.

Код нас се могу чути ови називи за море: неверно поље, сиње море и бара. Шпанци такође имају своје епитете за море и називају га: великим виноградом, пријом, бакицом, кумом итд.; Баски — широким пољем; Енглези — баштом Џона Девија, а када је тихо — јагњетом; Ирци за море имају називе: бара и језеро. Кад се код њих каже: пребродити бару, онда то значи: отпутовати из Енглеске у Ирску. Кад се каже: пребродити језеро (море), онда то значи: отићи у Америку. Португалци мирно море називају женским морем, а упоређују га и с млеком или зејтином. Бретонски морнари мирно море називају сивом, а узбуркано — бесном кобилом. За мирно море постоји код њих још један назив: море ружа.

Кад је море мирно, онда Французи за њега кажу: „Диви се само себи", „Мува се по њему може шетати" и „Мирно је као јагње".

За узбуркано море постоје и ови називи: глуво, полудело, бесно; пева, риче, урла итд. Стари Грци веровали су да клокотање таласа око Тиренског Рта није ништа друго него бесно лајање пса Кербера.

РЕДАК РЕКОРД

Стари француски глумац Жак Ное умро је кад је имао 118 година. На позорницу је ступио у осмој години, а глумио је пуне 92 године. Прича се да је у свом животу одиграо око 28.000 улога: 1.040 пута је умирао, 230 пута био је краљ, 928 пута глумио је поштена човека, 23.500 обичног зликовца и око 2300 разних споредних улога.

„Наша је мета била Цејлон"

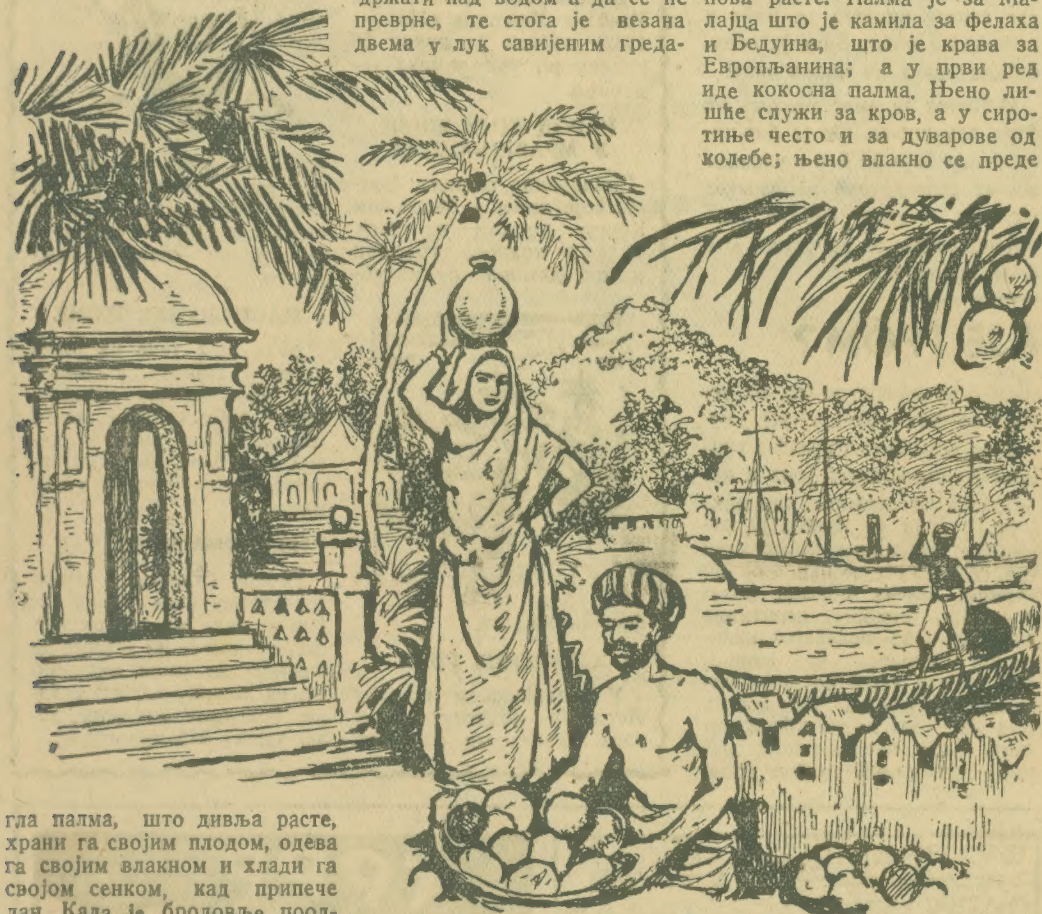
Острво Цејлон налази се јужно од крајњег рта Индије. Површина му је 65.600 квадратних километара. На том простору живи седам и по милиона становника. Цејлон је богат: металима, драгим камењем, графитом, каучуком, пиринчем, чајем, циметом, кокосом и другим тропским биљем. Овде доносимо опис путовања на Цејлон из књиге „Тамо-амо по истоку" од др Милана Јовановића-Морског (1834—1896).

На броду је владала она свечана тишина што наговешћује полазак. Све је већ на своме месту, од команданта до собара, и чека да парна труба даде знак поласка. Бомбајска лука била је данас необично жива.

Наша је мета била Цејлон, и то дуж малабарске обале. Овај пут је много пријатнији и занимљивији него онај из Адена у правцу Цејлона поред острва Сокотре...

☆

Море овом народу даје бисер, земља му даје злата и алемова, а поље укусна воћа и мирисавих зачинака. Једна цигла палма, што дивља расте, храни га својим плодом, одева га својим влакном и хлади га својом сенком, кад припече дан. Када је бродовље ојачало и почело да крстари океанима, брзо је свет сазнао за „индиско благо", и сад отпочиње европска утакмица да се то благо разнесе. Ми смо у средини нашега века били сведоци последњег очајног покушаја овог народа да се ослободи ропства. Има их који мисле да то не може трајати дуго, па и међу Енглезима има их што сматрају британске колоније у Индији само као бивак.

☆

Трећег дана ујутру био сам на крову; тога јутра ваљало нам је стићи на Цејлон. Када сам се попео на кров, пред собом сам видео читаву гомилу ситних острвића, а мало ниже према југу један повећи континенат, који имађаше облик ртастог шешира са широким ободом. То је било острво Цејлон, на југу предње Индије. У средини острва уздизаху се два модрикаста планинска рта; један беше шиљасти Адамов Рт, други, виши, брдо Педуру. Та два голема брда (6.000 и 8.000 стопа) заузимљу средину острва и спуштају се на све стране према мору. Флора цејлонска тако је бујна да су друмови махом освођени њоме, те путник ходи по њима у хладу као кроз тунеле.

☆

Кад смо се примакли луци, изађе нам читава гомила барака на сусрет; свака је имала своју котарчицу од бамбуса и своје црвено обојено једро. Чудновате су цејлонске барке. Оне нису шире од по метра, а дуге су 4,5 метра; у дну су обле и шире но у средини. Таква барка не може се држати над водом а да се не преврне, те стога је везана двема у лук савијеним гредама, па тако може да издржи највеће валове а да се не изврне.

☆

Главна се варош цејлонска зове Коломбо. Она лежи на једном кратком језичцу крај доста простране луке у коју се улива река, те је вода у луци нешто мутна. Док смо бацили котву у њојзи, опазио сам већ кроза мутну воду да наш брод прате ајкуље. Оне нису тако големе као у Аденском Заливу, тешко да су два метра дуге, али су хитленије и има их безброј у овој луци. Како ова животиња плива обично близу нивоа, могао сам је пажљиво посматрати, и опазио сам да само један пар (вероватно мужјак и женка) крстари око брода и хвата халапљиво што падне с њега. Да бих се уверио о томе, бацио сам пексимит на разна одстојања и свакад је исти пар дојурио да га зграби, а са стране није се други приближавао.

Отуд сам извео да је и међу њима неки ред, као и међу цариградским псима, где, кад један пар заузме своје место, другога ту не пушта. Ове опаке животиње грчају путнику живот у овоме земаљскоме рају; како сам их видео, изгубио сам вољу да се извозим на крај. И тек пошто су ме уверили да ајкуља није у стању да изврне цејлонску барку, сео сам у њу.

☆

Лука од Коломба је од копна полукружна и обала је њезина од мора па све до вароши једна дубрава од кокосне палме. Земља је у тој дубрави обрасла густом травом која се сваки час коси и све изнова расте. Палма је за Малајца што је камила за фелаха и Бедуина, што је крава за Европљанина; а у први ред иде кокосна палма. Њено лишће служи за кров, а у сиротиње често и за дуварове од колебе; њено влакно се преде или плете у поњаве и асуре, једини намештај скромног земљорадног народа; сок од зеленог ораха је посве сличан животињском млеку, а около њега је слој белога нежнога меса, те се њима већи део становника храни и поји; љуска сазрелога ораха промеће се у руци урођенога у разнолико ситно кућевно посуђе (корњачин шлем, кога овде има у изобиљу, служи за веће посуђе), најзад се влакнаста љуска од ораха упреда у ужад и пајване којима се везују делови њихових филигraних кућа, саграђених из неколико стубова и греда кокосова дебла и застртих големим листовима исте биљке. Тако је кокосна палма, као што видимо, урођенику цејлонском „и отац и мајка".

☆

Највећи део цејлонских становника сачињавају урођеници, такозвани Сингалези. То је народ угаситомрке коже, црне као гар, глатке косе и крупнијег соја од Хинда. У варошима он се бави ситном трговином и занатима, у селима агрономијом, поглавито сађењем кафе и цимета. Веле да у брдима још има древног народа, Веда, који живе у дивљем стању, али се ти људи не виђају по приморју, а главни им је рад да хватају елефанте којих има доста на Цејлону. Сингалези су питом, вредан и интелигентан народ. Они носе дугу плетену косу низа плећа, као и жене, и у потиљку велики чешаљ. Одећа им је такође изједначена са женском. Она се састоји из обојеног прсника и беле кратке сукње. Сингалез се кити као и његова жена. У животу је врло скроман и присебан. Храни се искључиво воћем и пиринчем и проводи вас дан у раду,

☆

Песак цејлонских река садржи много такозваних гема, рубина, сафира и смарагда. Ови скромни Сингалези, у своме простоме руху носе у џеповима својих пршњака гдешто читаво благо са собом. Ебанова дрвета има на Цејлону тако много да лежи на обалама луке наслагано, као савска јапија у нас. Споља је дрво беличасто, и тек кад га зарежеш видиш испод коре чисто црну му боју.

☆

Цејлон је и домовина кафе и цимета. Земљиште је на овоме острву веома разнолико и подесно за сваковрсно биље. Кафу култивира сваки имућнији земљорадник и продаје на цејлонској пијаци. Занимљиво је гледати цејлонске плантаже од циметова бокора. Шибље је сађено у правим пругама, те се кроза редове од бокора иде као кроз алеје. Ови бокори су нешто виши од човека и пуни су гранчица не дебљих од прста. Лишће је слично лаворици и има исти мирис што и кора. Кад наступи време, кад је кора довољно једра, сасеца се одебље пруће, шљушти се кора с њега, суши се у хладу, и тада веже у снопове и предаје трговини... Један од најпријатнијих излета што сам правио у тропским пределима био је у циметске плантаже. На удаљенијим брежуљцима виде се зелене пруге од бокора, а ови около нас разастиру своје мирисе. Међу њима живе тице особите лепоте и сјаја и облећу нас.

☆

У граду има и државни архив. Исписан је челичним шилом на лишћу особене врсте, које је четири сантиметра широко а један метар дуго и веома нежна ткања. Типови (слова) су санскртски, а лишће је наслагано у књиге и на ширем крају повезано. Овај државни архив чека на свога историка као и многи папируси мисирски.

☆

Мене је кроза све време, док сам се бавио на Цејлону, савлађивао осећај да сам у колевци људскога рода. Човеку храна пада у уста скоро са свакког дрвета. У стручку сваке палме налази се извор за свеж напитак. Кад бих се пустио да пишем о лепоти ових вртова морао бих најпре наћи мастило састављено од свију боја што раскошна тропска природа тако чудновато прелива једну у другу, и морао бих место пера узети кичицу... Цејлон је међу пределима то што су међу варошима Цариград и Млеци.

Користан земљотрес

У току векова догађали су се на земљи многобројни земљотреси, од којих се памте само они најјачи. Један од таквих потресао је долину реке Мисисипи пре готово век и по, 16 децембра 1811 године. Он је био тако јак да су и у удаљеним градовима, као што су Питсбург и Њу Орлеанс, звонила звона сама од себе, а огледала, слике и други предмети падали са зидова. Потреси су се осетили на територији од преко милион квадратних километара, од Канаде до Мексичког Залива.

Обично се последице земљотреса исказују бројем погинулих. Ако би се рачунало по томе, овај би спадао у врло слабе, јер је проузроковао само једну људску жртву — неку жену која је умрла од страха. Последице овог земљотреса не треба ценити по ономе што је он уништио, већ по ономе што је створио. А створио је једно велико и лепо језеро — Рилфут. Његову воду људи су први пут угледали кад се разишла сумпорна пара која је после земљотреса испуњавала ваздух.

Чиксо-Индијанци из западног Тенесија брзо су створили легенду о томе како је настало ово језеро. Легенда вели да је Рилфут, поглавица племена Чиксо, волео принцезу из племена Чокто по имену Насмејане Очи. Како је Рилфут био хром, отац принцезе Насмејане Очи није хтео ни да чује за њега. Рилфут је дао реч да ће заборавити принцезу, али кад је видео да је то немогућно, пошао је једне ноћи са својим људима и отео је. Љут због погажене речи, "отац вода" — Мисисипи окренуо је свој ток узводно и потопио Рилфутов логор. Зато је језеро које се ту створило и названо Рилфут.

Објашњење које дају геолози мање је живописно. Ипак, и они се слажу да је приликом попуњавања провалије коју је направио земљотрес водом из Мисисипија могао да се добије утисак да је ова река наједном потекла узводно.

Током година настао је у језеру и око њега врло разнолик биљни и животињски свет. Како је језеро на погодном месту, то се на њему задржавају многобројне птице приликом сеоба са севера на југ и с југа на север. Језеро је богато рибом, и то је привукло на његове обале много птица које се њом хране, као што су кормораниi амерички ждралови.

Језеро Рилфут некад је било приватна својина. Крајем прошлог века постојао је план да се оно исуши, како би се добиле нове обрадиве површине. То је изазвало узбуну међу рибарима. План о исушењу касније је отпао, а језеро је прешло у државну својину. На њему сада постоји станица за заштиту и проучавање биљног и животињског света.

Језеро данас доноси знатне користи становницима његових обала. Оно привлачи многе туристе и ловце. Кад се на језеру појаве дивље патке, шаљу се телеграми у разне крајеве САД и одмах се сјате ловци са свих страна. Многи туристи долазе због риболова. Осим тога, са овог језера отпрема се у градове око пет тона корњача недељно.

Тако је земљотрес из 1811 године био један од ретких који су донели више користи него штете.

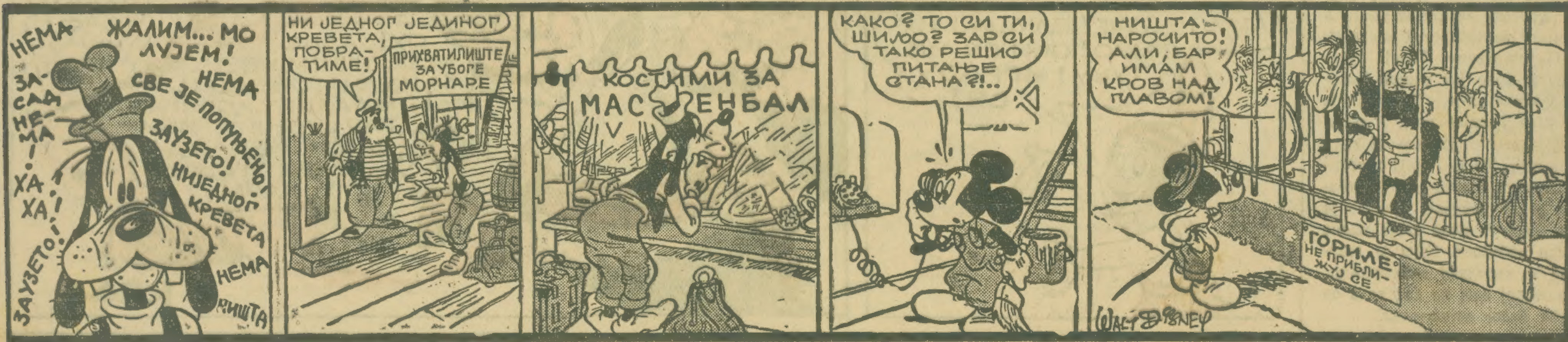
Знате ли...

Питање: Како и кад светлосни зраци одбијени са Земље чине да нам Месец буде видљив?

Одговор: Месец претежно сија светлошћу која на њега пада са Сунца и са њега се одбија на Земљу. Међутим, у време младог Месеца, кад га одмах после заласка Сунца видимо на западу као узан светао срп, догађа се понекад да нам је и остали његов део видљив, мада није сјајан. Узани светли срп обасјан је тада директном Сунчевом светлошћу, док је остатак видљив због сунчеве индиректне светлости, која најпре пада на Земљу, одбија се од ње и тек онда пада на Месец. Од Месечеве површине та се светлост поново одбија, пада на Земљу и ми смо онда у могућности да, додуше, слабо, видимо и неосветљени Месечев део.

ЛА ФЛЕШ КОКОШКА

Ла флеш кокошка пореклом је из Француске. Висока је раста, а тешка може бити до три и по килограма. Има двоструку кресту са округлим рошчићима, а изнад ње мало перја, заушци су округли и бели, ноге голе и сиве, на којима се налазе четири прста. Месо јој је укусно, лако се гаји, а добра је носиља.

Риболов у прашуми

Обично се мисли да је прошло време великих истраживања непознатих крајева, време кад су путовања Стенлија и Ливингстона узбуђивала свет. Међутим, има још делова земљине кугле који су неиспитани и племена која још нису дошла у додир са цивилизацијом.

Такво племе су и Кампа-Индијанци, који живе дубоко у џунглама источног Перуа, у области Гран Пахонал, поред реке Шехуаје. За њих се дознало тек 1942 године. Међутим, до данас се у тој области населио један једини бели човек. Према осталима су ови урођеници непријатељски расположени. Тако су пре неколико година побили све путнике на једном великом пароброду који се био укотвио на реци Укајали.

Чувши за Кампа-Индијанце, амерички етнолог Хари Чопик отишао је у Перу да би на филмску траку снимио живот овог племена, које живи онако као што је живело и пре много векова. Већи део пута до области Гран Пахонал превалио је моторним чамцем, а затим је прешао у лаки индијански чамац, којим је дошао до колибе оног јединог белог насељеника. Преко њега дошао је Чопик у везу са урођеницима и са њиховим поглавицом Толијем. Чопик овако описује Кампа-Индијанце:

"Људи су омалени, али снажни. Лице им је тетовирано црним и плавим шарама и намазано сјајном црвеном бојом. На глави носе као неку круну исплетену од бамбуса, облика изврнутог сламног шешира. У ту круну уденута су два дуга пера. Од одела имају само руком ткану памучну хаљину, звану кушма, преко које носе огрлицу од разног семења. Оружје им је лук и стрела. Жене носе памучне хаљине и огрлице од семења, међу које су убачени птичји кљунови и комади изрезбарених костију".

На поглавицу Толија учинио је врло јак утисак Чопиков магнетофон. Научник је снимио Толијев глас, а затим му је дао слушалице да га и сам чује. То је Толија одобровољило и, пошто су му обећани разни поклони, пристао је да прикупи цело своје племе ради риболова. Скуп је заказан за неколико дана касније, на једној ади, на дан хода од куће белог насељеника.

Дани уочи риболова нису били нимало пријатни. Киша је лила као из кабла и Чопик је једва стигао до аде, уз сталну опасност да му набујала река однесе филмску камеру и магнетофон. Пролазећи успут кроз урођеничка насеља, Чопик је снимао припреме Индијанаца за риболов. Спремала се храна, која се састојала од сушеног меса мајмуна, папагаја и дивљих свиња. Најзад је стигао на аду, која је имала да послужи као база одакле ће поједине групе полазити у лов. На њој је било изграђено много привремених заклона од палмовог лишћа. Индијанци су били разапели своја влажна одела да се суше и седели су испод њих голи, дрхтећи од зиме.

Дан предвиђен за риболов освануо је леп и ведар. Пошто у риболову учествује цело племе, то су под надзором поглавице подељене дужности и свако је отишао на своје место. Жене и девојке, наоружане копљима и корпама за хватање рибе, отишле су на брзаке испод аде. Стрелци су распоређени са обе стране реке, на дужини од близу једног километра. Затим је дошао најважнији посао у целој "операцији". Једна група Индијанаца, седећи у својим чамцима, почела је да меша барбаско корење с глином и водом. Барбаско корење има својство да ошамућује рибе, па је зато од великог значаја у риболову Кампа. С глином се меша да би потонуло на дно, тако да ниједна риба не може да избегне његово дејство.

Кад је корење спремљено, поглавица је дао знак да се чамци изврну. Дотле бистра река обојила се жутом бојом и постала непрозирна. Неколико минута касније, корење је почело да делује. Површина реке прекрила се рибама свих врста, великим и малим, које су се, ошамућене, лењо праћакале. Тада су ступили у дејство стрелци. Стреле су зафијукале са свих страна и погађале рибе. Оне које су избегле стреле дочекивале су жене на брзацима, набадале их на своја копља и бацале у корпе. Ускоро су поред обала лежале гомиле уловљених риба. Риболов је успео и Индијанци су били задовољни. На све стране чистила се риба и сушила на диму. Била је обезбеђена храна за много дана.

И Чопик је имао разлога да буде задовољан. Он је био први белац који је боље упознао живот овог готово непознатог племена. А како је било лепо време, успео је да сними све фазе риболова.

КАКО НАСТАЈЕ ГРОМ?

Физичар др Бернар Бонегат поставио је нову теорију о настајању грома. По његовом мишљењу, стварање грома почиње много раније но што почне киша. То се догађа на овај начин. Ваздух у близини земље има слабо позитивно пуњење. Дижући се у висину, он лагано преноси електрицитет у горње слојеве и ствара позитивно наелектрисане облаке. Негативни јони из виших слојева, привучени овим облацима, пријањају уз капљице облака и постају веома покретљиви. Те негативно наелектрисане честице гомилају се у доњем делу облака и кад то негативно пуњење постане довољно велико оно изазове пражњење позитивних јона с неке тачке на земљиној површини. Ти јони се припајају сићушним честицама којих увек има у ваздуху и пењу се до горњих делова облака, повећавајући њихово позитивно пуњење. Ово повећање позитивног пуњења на горњој страни још више појачава негативно пуњење на доњој. Кад на овај начин облак постане јако наелектрисан, настаје пражњење, то јест гром.

ВЕРОВАЛИ или не...

КАО У СТАРА ВРЕМЕНА

Становници села у долини Верзаске, у Швајцарској, не употребљавају при зидању ни малтер нити икакав други сличан материјал. Они подижу своје

куће на тај начин што пажљиво слажу камене плоче једну на другу, као што су то одвајкада чинили њихови преци.

ИСТРАЈНА СПИСАТЕЉИЦА

Швајцарска књижевница Изабела Монтлије (1751 — 1832) писала је пуних 50 година по три романа годишње.

НАРОД КОЈИ ЖИВИ У МРАВИЊАЦИМА

Припадници племена Мангу, које живи у Белгиском Конгу, уопште не граде куће и колибе. Њихови једини домови су издуб-

љени џиновски мравињаци које гради једна врста афричких мрава.

СПОМЕНИК РИБИ

У италијанском градићу Литорију подигнут је, у знак захвалности, споменик рибама гамбузијама, које уништавају комарце и тиме помажу општинској управи и грађанима у борби против маларије.

ДЕВЕТОГОДИШЊА ДЕВОЈЧИЦА — ПОБЕДНИК У ГАЂАЊУ

Пети Кинг, деветогодишња девојчица из Мак Кензија, у Америци, победила је двадесет и четири одрасла човека на обласном такмичењу у гађању пиштољем, мада је први пут узела ово оружје у руку петнаест дана пре такмичења. Сви њени противници били су познати стрелци.

МАМИН СИН

Поглавица афричког племена Руанда задржава своју власт и престо само дотле док му је у животу мајка. Припадници овог племена сматрају да једи-

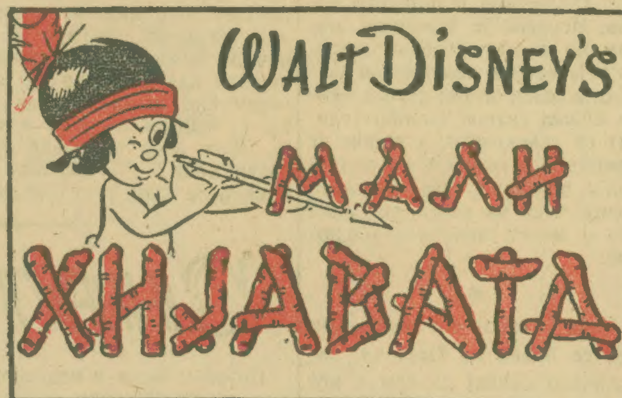
но мајка може да дâ своме сину добар и искрен савет. Због тога они одмах свргавају поглавицу чији је најбољи саветник преминуо.

МАСТИЛО ИЗ ЧЕСМЕ

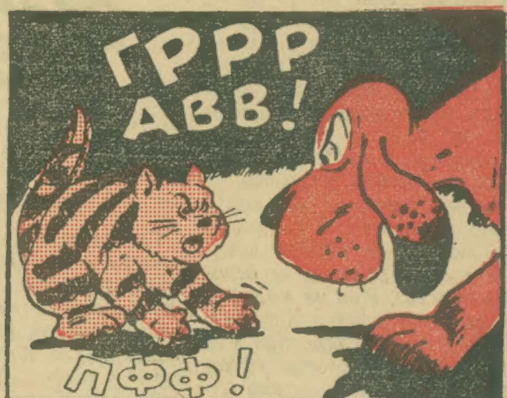
Вода која тече из једне чесме у Тајнаху, у Немачкој, црна је као мастило, јер у себи садржи много гвожђа. Због тога је чесма и добила име Тинтенквеле, што значи извор мастила.

ИЗДРЖЉИВИ СТАРАЦ

Роберт Стефен, седамдесетпетогодишњи старац из једног села на северу Ирске, пренео је на леђима од кланице до своје месарнице, на даљину од 200 метара, половину закланог вола, тешку 375 килограма.

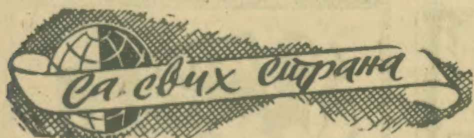

ШТА СУ АГАВЕ?

Агаве су биљке које расту у сувим пределима Америке. Оне при основи имају розету дебелих сочних листова. Из средине се уздиже дебело и до дванаест метара високо стабло. Цветови су скупљени у цваст, имају љубичасту боју и веома су мирисни. Доносе плодове после шест до осам година, а изван завичаја доцније. Пошто донесе плодове, биљка изумире. Најпознатија врста агаве је такозвана агава американа из Северне Америке. Лист јој је дуг до три метра. Од ње и од агаве мексикане добијају се влакна за текстилну индустрију и шећерни сок, од кога се у Мексику прави алкохолно пиће.

* * *

ФИЛОПОДЕ

Филоподе су група најпростије грађених ракова, који се одликују листастим ножицама и чије је тело често заштићено кожним набором у облику љуштуре. Живе у слатким водама које пресушују, али и у сланим. Множе се по правилу партеногенезом; јављају се обично у рано пролеће. Извесне врсте филопода достижу дужину од више сантиметара.

* * *

ОТКАД СЕ УПОТРЕБЉАВА ФУРНИР?

Фурнири су веома танки листови домаћег или страног прекоморског дрвета. Ти листови имају дебљину од 0,6 до 3,5 милиметра. Добијају се на три начина: тестерисањем, резањем и љуштењем. Фурнир се употребљава још од давнина. У гробницама египатских фараона (Тутанкамон) нађени су ковчези од кедровог фурнира. И Римљани су познавали фурнире и називали их „секамента“ (secare — сећи, цепати), па се из тога види да су они фурнир добијали обичним цепањем. Доцније употреба фурнира замире, али је у 15 веку поново оживела. Пун развој доживео је фурнир с развитком машинизма. Он се употребљава за облагање намештаја и разних уметничких предмета. За израду фурнира потребно је специјално дрво. У трговини познате су ове категорије фурнира (по дебљини): танки (0,6 мм), нормални (0,7 до 0,8), крупни (0,9 до 1,1), двоструки (1,2 до 1,9) и врло крупни (1,9 до 3,5 милиметара).

* * *

КАД ЈЕ ПРОНАЂЕНА ПЛАНЕТА УРАН?

Вилхелм Хершел (1738—1822), немачки астроном, док је једне ноћи 1781, као и обично, посматрао васиону, наједном је у сазвежђу Близанаца приметио „звездицу“ која се брзо кретала. Одмах је обавестио Краљевско учено друштво у Лондону (ондашња Лондонска академија) да је открио репатицу. Убрзо се установило да то није репатица него једна дотле непозната планета, којој је дато име Уран. Утврђено је исто тако да та нова планета има средњу удаљеност од Сунца око 2.870 милиона километара, а да обиђе око Сунца за 84 године. Промер Урана износи око 50.000 километара, а његова маса је петнаест пута већа од Земљине. Јако је спљоштен и око своје осовине окрене се за 11 часова. Атмосфера му је висока и пуна облака. Око Урана обилази пет сателита. Њихова имена су: Миранда, Аријел, Умбријел, Титанија и Оберон.

* * *

НИЈЕ ОН КРИВ...

Једном је познати грчки сликар Апелес (4 век пре наше ере) посетио Александрију. Неки његов пријатељ, иначе Египћанин, да би се нашалио с њим, поведе га у двор краља Птоломеја, иако Птоломеј није био позвао сликара, нити га је уопште познавао. Кад се Апелес нашао у двору, Птоломеј га упита: „Ко те је звао и ко си ти?“ Апелес се за тренутак збунио, а затим је узео угаљ и на зиду нацртао онога човека који га је довео. На основу тога цртежа краљ је одмах познао ко је кривац. Али, у исто време он се ту упознао и спријатељио са Апелесом.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ЗАШТИТА ОД РАДИОАКТИВНОГ ЗРАЧЕЊА

Према испитивањима која су вршена у Стокхолму, бетил-алкохол који се добија из јетре једне врсте риба може корисно да послужи при лечењу анемије проузроковане радиоактивним зрачењем. Још 1941 године два професора из Охаја успели су да изолују бетил-алкохол из сувоземних животиња. Тада су пронашли да он повећава број белих крвних зрнаца у организму. Сада се увидело да се он може употребити и за спасавање живота оних који су били изложени зрачењу радиоактивне прашине после експлозије хидрогенске бомбе. Само, како ове рибе нема у великим количинама, за заштиту у случају рата морао би се бетил-алкохол добијати синтетичким путем.

БОЉЕ ЈЕ ЛЕПИТИ НЕГО ЗАКИВАТИ

Кад се раније хтело да се споје два метална дела, онда их је требало заковати или заварити. Данас, захваљујући напретку хемије, најбоље је залепити их. Пробе извршене на брзим авионима показале су да су слепљена места боље држала него и сам лим. Сви делови на француском бомбардеру „Јастреб“, који лети надзвучном брзином, залепљени су. Тај чудесни лепак, назван аралдит, уствари је једна смола начињена на бази природног или вештачког глицерина. Аралдит не лепи само метале један за други, већ и метал и стакло, као и метал и керамику. Он лепи „на хладно“ и без притиска. На пробама се показао отпоран према топлотним променама, према сланом ваздуху и влази.

И у Енглеској је добијен један исто тако добар лепак. Он је начињен на бази пластичне материје и метала. На ваздуху се стврдне и постаје чврст као ливено гвожђе. Отпоран је према хемикалијама, нарочито према сумпорној киселини, те омогућује и оправке старих акумулатора. Растворен, може се премазивати четком. Примена му иде чак дотле да се од њега прави нека врста целофана, веома отпорног на топлотне промене (од минус 48 до плус 138 степени), те се може употребити и у тропским крајевима.

КО СУ ФОВИСТИ?

Име фовисти потиче од француске речи fauves, што значи дивљи. То је назив крајње модернистичких уметника окупљених око сликара Матиса. Они се одричу свих натуралистичких тенденција.

ГДЕ ЈЕ ГРЕШКА?

Онај ко је цртао овог голуба направио је три грешке. Ако сте познавалац животиња, сигурно ћете их пронаћи. Но, за сваки случај, дајемо вам одговор.

(Голуб се храни зрнастом храном, па њоме храни и своје младунце. Дакле, он не једе црве и глисте, као што је на овом цртежу приказано. Затим, иако се голубови легу неколико пута годишње, они увек имају у гнезду само по два јаја, па према томе и два младунчета, а не четири. Најзад, голубија гнезда су доста проста; равна су).

КАИНКА-КОРЕН

Каинка-корен је корен једне биљке која расте у Мексику и на Антилима. Она спада у породицу броћева. Сам корен употребљава се као лек против водене болести и уједа змије.

КОЈА ЈЕ ОВО ЖИВОТИЊА?

Ову животињу нисте видели, јер је веома ретка; нема је у нашим крајевима. Ретко је има и уређенији зоолошки врт. Мали број ових животиња живи у јужној и централној Африци.

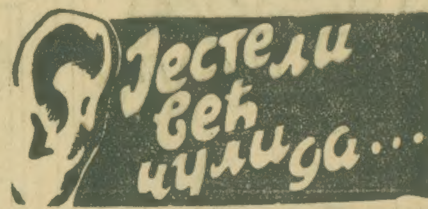

Корени рогова ове животиње су испуцали као кора на дрвету, доста су задебљани и проширени, тако да покривају готово цело чело. То је веома јака и опасна животиња. Но, иако је никад нисте видели, учили сте о њој у школи. Да ли се сећате како се зове? Ако не, дајемо вам одговор.

(Кафарски биво)

МАШИНА ЗА БУШЕЊЕ ТУНЕЛА

За грађење бране у Јужној Дакоти и пробијање тунела за пропуст воде употребљавају се нарочите машине тешке 100 тона, које се крећу по шинама. На предњем делу оне имају нешто као трокраку елису са зубима, која својим окретањем буши стене. Сличне машине, само знатно мање, употребљавају се за копање угља. Оне су погодне нарочито у оним рудницима где су угљене наслаге велике.

...у Андима живи пуду хумиле, једна врста патуљастих јелена, који су високи свега 30 сантиметара.

...јагоде су пореклом из Јужне Америке. У Европу их је, крајем 17 века, пренео француски поморски официр Фрозије, који је једном у Чилеу сасвим случајно видео Индијанце како једу неке црвене бобице. Фрозије је пренео у Француску свега пет струкова јагоде, али је и то било довољно да се ово укусно воће одомаћи у Европи.

...постоји близу 800 разних врста радиоактивних атома.

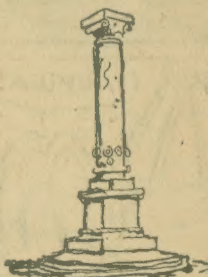
...Марс, планета која је добила име по римском митолошком богу рата, има два сателита: Фобос и Деимос, што на нашем језику значи: страх и ужас.

...ветар који удара у крила најбржих војних авиона јачи је 10 до 12 пута од најстрашнијег урагана.

...за последњих пет година, у сунчевом систему откривено је близу 900 астероида и мањих планета.

...у средњовековној Италији крчме су биле веома ретке, па је путник, кад би стигао у какав страни град, привезивао свог коња за прстен на стубу који се налазио на градском тргу и одлазио у госте оној породици чије би име било исписано на прстену. Сваке недеље друга породица долазила би на ред да прима странце на коначиште.

...Килауеа, вулкан на Хавајима, који је висок 1.231 метар, има кратер све до врха пун усијане лаве. Ово необично ватрено језеро има мирну и глатку површину, која се тек с времена на време узнемири.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

УКРШТЕНЕ СЛИКЕ

МАЧКЕ И МИШЕВИ

Ако пет мачака ухвате пет мишева за пет минута, колико ће бити потребно мачака да би се ухватило сто мишева за време од сто минута?

(Одговор: биће довољно пет мачака)

Замените један број

На сваком од 16 поља слике 1 имате по један број. Сви ти бројеви имају особину да сабрани водоравно, усправно или дијагонално дају увек збир 34. Међутим, неко је избрисао један од тих бројева и на његово место ставио други, па онда погодним размештајем осталих постигао да збир бројева водоравно, усправно и дијагонално износи 36.

Који је број уклоњен и који нови написан? Како ће сада изгледати нов распоред бројева?

Они који не могу да реше овај задатак нека погледају слику 2 и видеће да треба уклонити број 8, а уместо њега ставити 17. На слици се такође види нов распоред бројева.

1	14	15	4
8	11	10	5
12	7	6	9
13	2	3	16

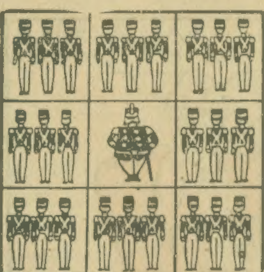
СЛ. 1

1	16	15	4
13	6	7	10
8	11	12	5
14	3	2	17

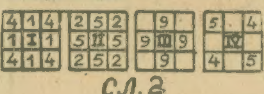
СЛ. 2

МАЈСТОРИЈА КОЗЕ ПАСЕ

Заповедник једног гарнизона имао је 24 војника и распоредио их је тако да са сваке стране четвороугаоне тврђаве буде по девет војника (види слику 1).

СЛ. 1

4	1	4	2	5	2		9		5		4
1	I	1	5	II	5	9	III	9		IV	
4	1	4	2	5	2		9		4		5

СЛ. 2

Једног дана четири војника отишла су у село без знања заповедника. Да он не би приметио да их нема, остали су се распоредили тако да је опет било по девет војника на свакој страни тврђаве.

Сутрадан су се она четворица вратила, али заједно с њима дошла су и четири њихова друга из другог гарнизона. Иако је сада било 28 људи у гарнизону, заповедник је опет нашао по деветорицу са сваке стране тврђаве, те није приметио присуство оне четворице.

Трећег дана дошло је 12 посетилаца, што је, заједно с посадом, чинило 36 људи. И поред оволиког броја, заповедник је и овог пута нашао по 9 људи са сваке стране тврђаве.

Четвртог дана шесторица војника отишла су опет у суседно село, али кад је заповедник вршио преглед нашао је опет по 9 људи на свакој страни утврђења.

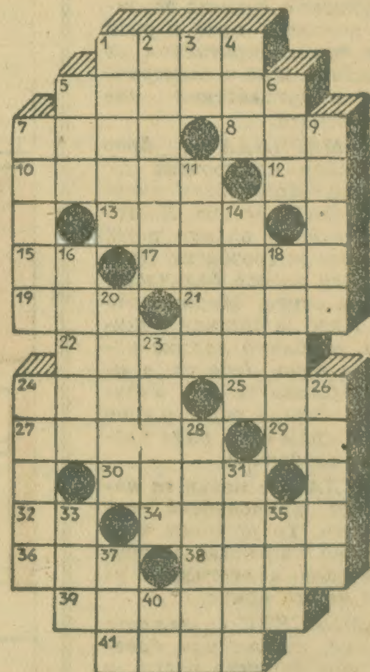
Како су војници успевали да ово изведу?

Ако не знате, погледајте слику 2, на којој је приказан положај војника у појединим случајевима.

Водоравно: 1) велики немачки песник; 5) авијатичарски термин; 7) пустиња у источном делу Азије; 8) ткиво у средини стабла и корена; 10) страно женско име; 12) мене; 13) град у Француској; 15) разум; 17) град у Пољској; 19) предлог; 21) водена животиња; 22) врста папрати; 24) страно мушко име; 25) врста женског гласа; 27) град у Канади; 29) иницијали недавно преминулог математичара и физичара; 30) место у Србији; 32) хемиски знак за сребро; 34) врста дрвета; 36) јединица за мерење хранљивости неке хране; 38) фабричка дворана; 39) врста овце; 41) новчани израз вредности робе.

Усправно: 1) биљна штеточина; 2) ткиво које облаже спољашњу површину тела; 3) лична заменица; 4) река у Аустрији; 5) инструмент за мерење брзине брода; 6) жбун; 7) врста морске рибе; 9) прикупљање плодова; 11) горки лекови; 14) врста тканине; 16) део часа; 18) линија која одваја море од копна; 20) град на Јадрану; 23) птица сродна шљуки; 24) врста књижевног састава; 26) највиши планински део у Западним Карпатима; 28) један од најбољих шахиста свих времена; 31) област у Турској; 33) несит; 35) телефонски позив; 37) град у Француској; 40) нота.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) сара; 2) мотика; 7) моном; 8) Ру; 10) алем; 11) Ван; 12) рит; 13) Мара; 14) ск; 15) ранац; 16) авалит; 18) етил; 19) вранац; 21) флора; 22) ес; 24) рани; 25) ета; 26 уча; 27) стил; 28) да; 29) Атина; 30) рокада; 32) „Нора“.

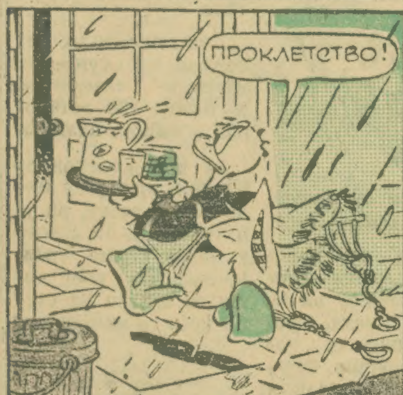
Усправно: 1) сонет; 2) атом; 3) Рим; 4) ак; 5) молика; 6) Арарат; 7) Марс; 9) Унац; 11) ванила; 13) малина; 15) ратари; 17) Верона; 19) влачар; 20) Цетина; 21) Фруд; 23) сала; 25) етида; 27) стар; 29) ако; 31) он.

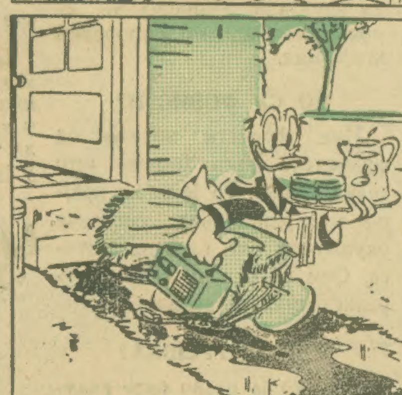

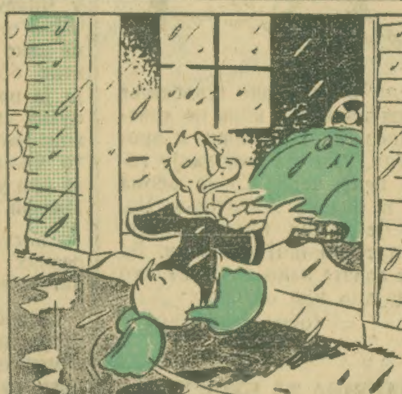

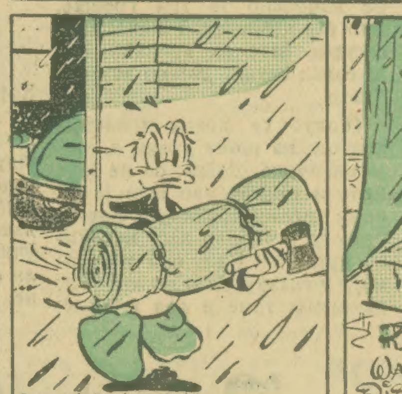

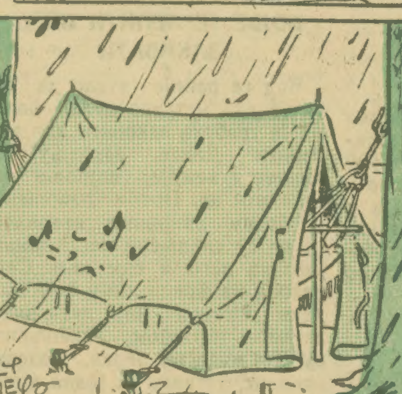

ДОБАР ЏОКЕЈ

Мики: Дакле, био си јуче на тркама. Реци ми, молим те, како се Паја показао као џокеј.

Хорације: Изванредно. На првој препони претекао је чак и свога коња.

ИСПРАВЉА ПОГРЕШКУ

Мики: Шта се догађа с тобом, Шиљо? Преврћеш се преко главе као луд!

Шиља: То је последица моје проклете заборавности. Попио сам лек, а нисам га претходно промућкао.

ЈЕО, ПИО И НЕ ПЛАТИО

Попај: Што си јутрос тако весео, Перо?

Пера Ждера: Имам и зашто. Ноћас сам уснио диван сан. Био сам у најбољем ресторану у граду, јео сам и пио шта сам хтео, а кад је келнер дошао да наплати рачун — пробудио сам се.

ТРКА С МОДОМ

Хорације: Хеј, Пајо, причекај ме; и ја ћу с тобом.

Паја: Жао ми је, али не могу да те чекам. Купио сам Пати шешир за рођендан, па журим да јој га дам док се није променила мода.

Који је ОДГОВОР тачан

СТОПИНГ је:
- спорт
- врста сата
- плес
- лаки чамац

ТАМАРИНДА је:
- дрво
- игра
- митолошка личност старих Баска
- притока реке Амазоне.

МЕДАХ је:
- надимак
- арапски песник
- планина у Индији
- стари бојни поклич Турака

ХИБИСКУС је:
- вавилонски мудрац
- биљка
- справа за рачунање
- стари француски спорт

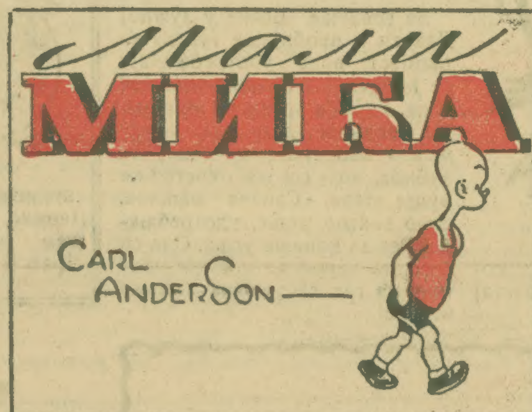
ОДГОВОР:

СТОПИНГ — стоп-сат — је сат за мерење веома малих делова времена (стотих делова секунде). Неопходан је у спорту. Притиском дугмета заузима положај нуле и ради све док се притиском не заустави. Има и електричних и аутоматских инструмената.

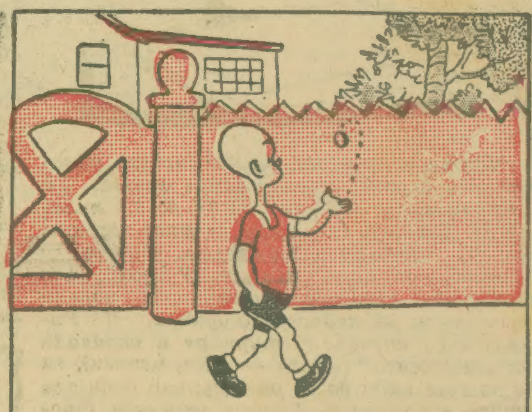
ТАМАРИНДА је дрво пореклом из тропске Африке. Може бити високо и до 25 метара Листови су му у облику пера, а цваст је гроздаста. Цветови су најпре беличасти. затим жути. Миришљави су Плод је дугачак и широк, у облику махуне која не пуца. Једе се, а употребљава се и у медицини. Гаји се свуда у тропским крајевима, ради плода и хладовине.

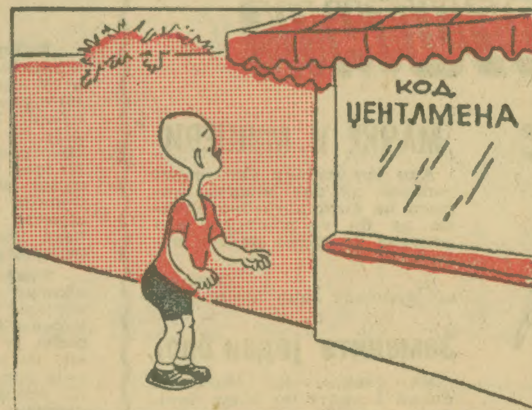
МЕДАХ је назив за народног приповедача код Турака. То је човек који иде по кафанама и другим јавним местима и увек нешто прича.

ХИБИСКУС су зељасте биљке, шибље или дрвеће које већином расту у тропским крајевима. Гаје се ради мирисног плода, који је сличан паприци, а употребљава се за јело.

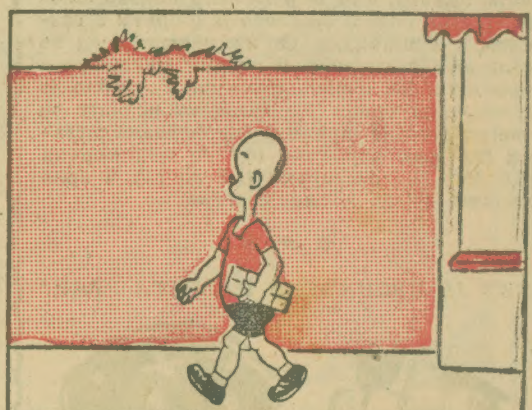

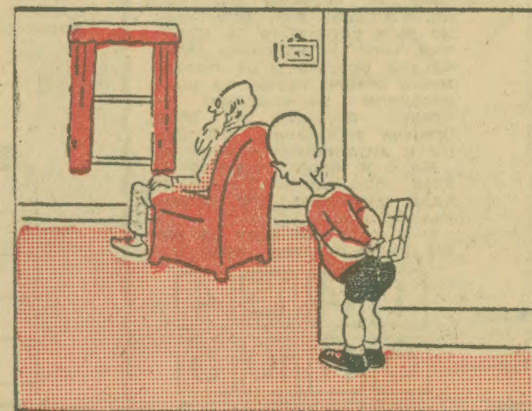

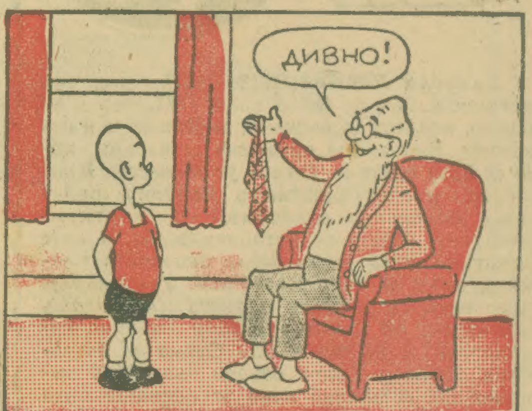

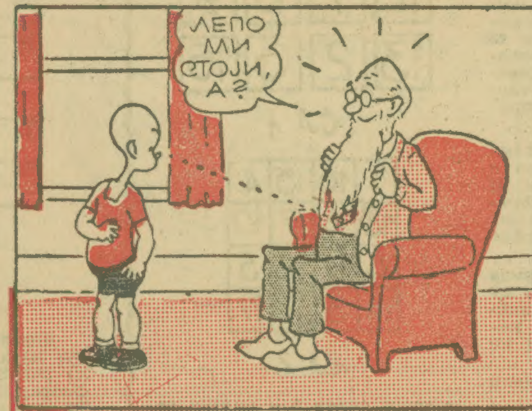

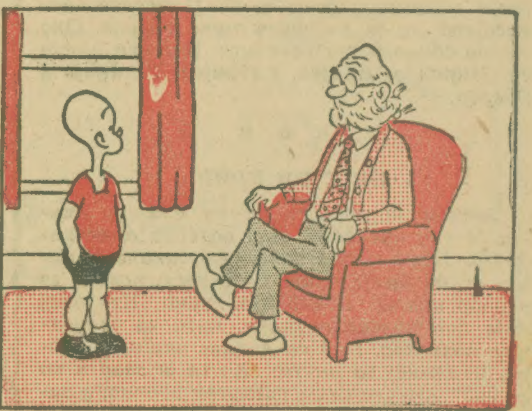

Одговорни уредник Стојилко Стојилковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" Штампарско-издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Текући рачун број 102-1-82, пошт. фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700, полугодишња 350; за иностранство годишња 1.000, полугодишња 500 динара. Рукописи се не враћају